

VOLARY, okr. Prachatice, Jihočeský kraj

Polní opevnění Volarské šance

1618–1620

Význam: Výborně zachovalé reliktů pěchotní reduty se dvěma dělostřeleckými bastiony z období třicetileté války.

Historie: Na Bílé hoře utrpěla česká stavovská vojska porážku, která na mnoho staletí ovlivnila naše dějiny. Rozhodující bitvě stavovského povstání ale předcházela řada dílčích událostí a bojů. Jednu z důležitých rolí sehrálo i malé polní *opevnění v hloubi Šumavy – Volarské šance.

Změny ve vojenství na počátku novověku vyvolaly vlnu budování polních fortifikací v otevřené krajině, a tento druh opevnění se pak používal v podstatě v nezměněné podobě až do 19. století. Sedlem mezi Radvanovickým hřbetem a vrchem Stožec (asi 760 m n. m.) procházela tzv. Zlatá stezka (→Prachatice, →Zhůří u Rejšejna), která tvořila jednu z klíčových

komunikačních linií; nedaleko Soumarského mostu pak překračovala Teplou Vltavu. Kontrola šumavských průsmyků hrála ve třicetileté válce důležitou úlohu a není divu, že se o jejich obsazení opakovaně sváděly boje. Právě tudy totiž mohly (nebo naopak nemohly) do Čech proudit císařské vojenské posily a zásobování.

Pro lepší obranu Zlaté stezky, vedoucí z Prachatic do Pasova, bylo koncem léta 1618 vybudováno pod vrchem Stožec první polní opevnění, položené zřejmě jihozápadním směrem od dochovaných reliktnů. Není jisté, která strana ho zbudovala – zda si císařští chtěli zajistit přístup do Čech, nebo ho naopak stavovští chtěli uzavřít. Víme však, že počátkem zimy 1618–1619 bylo opevnění v držení císařských, které odtud stavovské vojsko následně vytlačilo. Vzhledem k tomu, že v Pasově byly připraveny

↑ Terénní reliktů polního opevnění u Volar. Foto M. Langová, 2014.

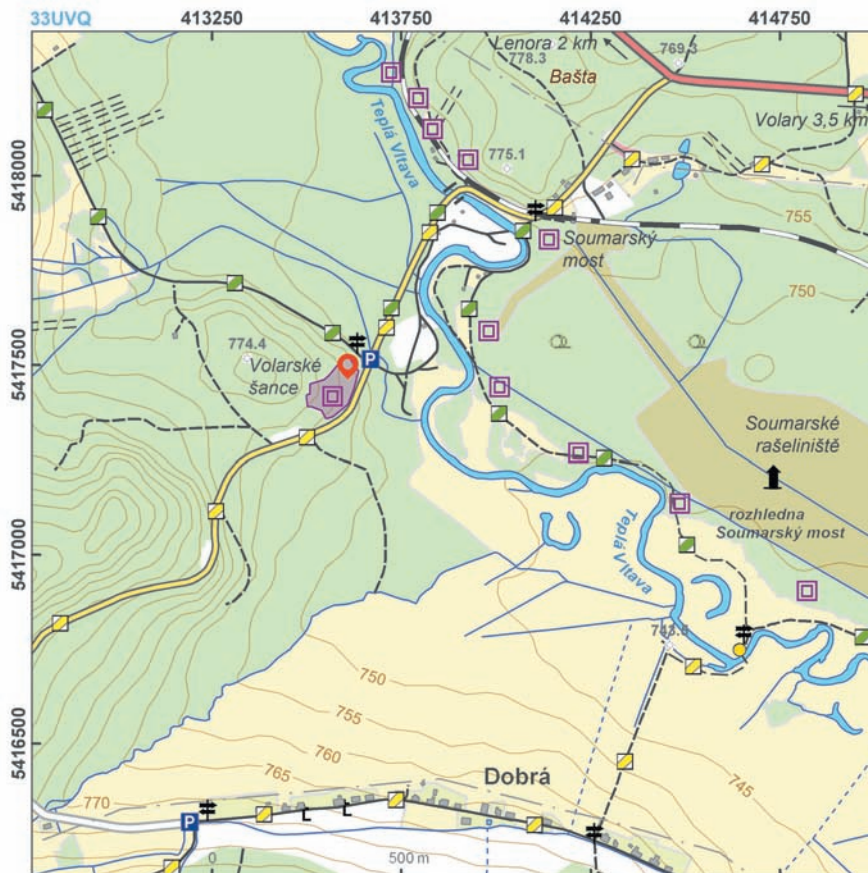
□ Plán lokality podle Beneš J. a kol. 1995.

císařské posily, musela se cesta přes Šumavu opět zprůchodnit. Císařský velitel hrabě Buquoy nechal zřejmě tehdy zbudovat novou stezku, vedoucí přes hřeben Třístoličnicku do údolí Vltavy k Želnavě, a opevnil ji šancemi. Zároveň se mu již v lednu 1619 podařilo získat zpět ztracené Volarské šance. Od ledna 1619 byly tedy oba přechody v držení císařské armády, což v únoru umožnilo přechod Fuggerova pluku, který byl poté rozmístěn až po Český Krumlov, a později i přechod pěšího De Creangeho pluku.

V květnu 1619 se v Pasově shromáždilo 1000 kyrysníků pluku Albrechta z Valdštejna, kteří se chystali po Zlaté stezce do Čech. Stavovští zareagovali shromážděním jednotek a ozbrojených sedláků z okolí a 18. května zaútočili na Volarské šance, aby Zlatou stezku zneprůchodnili. Za značných ztrát na obou stranách se jim nakonec podařilo opevnění dobýt, ale kvůli nedostatku proviantu po několika dnech objekt dobrovolně opustili. Již 25. května byly proto šance opět v držení císařských a hrabě Collalto mohl generála Buquoye informovat o stavu tohoto opevnění, jeho nedostatech a nutnosti vybudovat objekt nový. Teprve poté bylo postaveno opevnění, jehož pozůstatky jsou v terénu patrné dodnes.

V červnu 1619 přešla přes Šumavu další císařská vojska z Nizozemí a posílila císařskou armádu natolik, že se jí podařilo vyhrát 10. června bitvu u Záblatí a ovládnout řadu strategických bodů v jižních Čechách. Na větší akci se stavovská armáda zmohla až na podzim, kdy využila odchodu Buquoye do Rakous, dobyla zpět některá města a 9. prosince dorazila k Volarským šancím. Císařským vojákům se však pozici podařilo proti

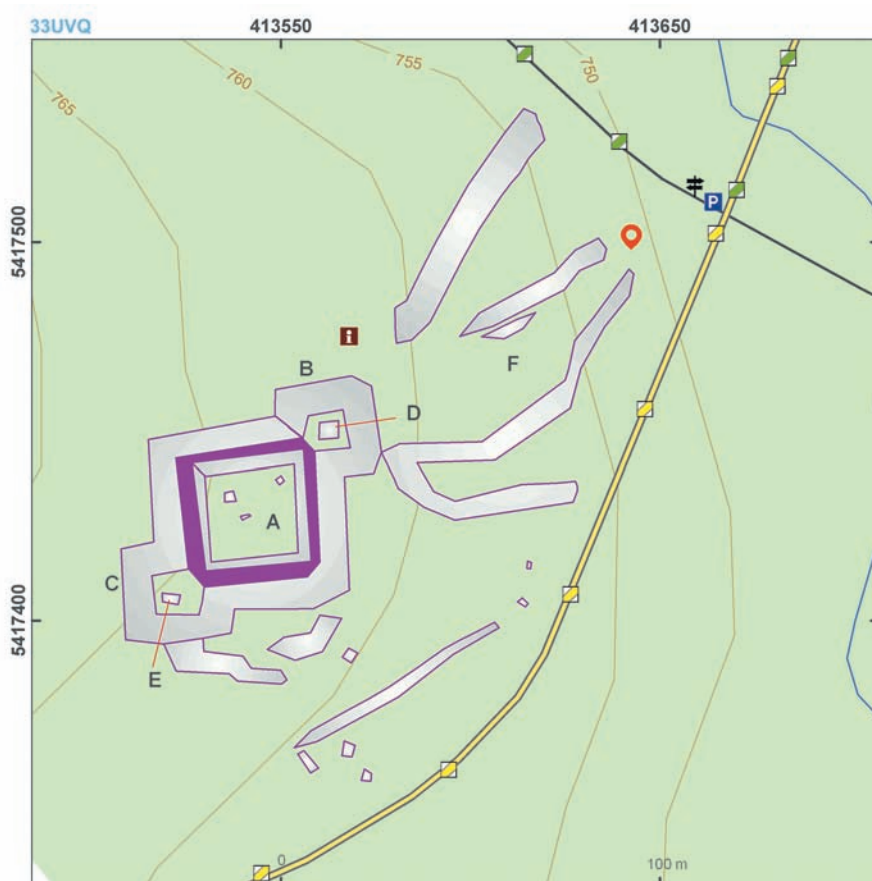

přesile uhájít a stavovští pod vedením hraběte Mansfelda odtáhli s neporičenou. Aby zabránili přísunu dalších posil císařského vojska, zaútočili na Volarské šance znovu 27. července 1620. Po velkých bojích se asi 300 císařských vojáků v opevnění vzdalo „na akord“ (mohli volně odejít s lehkými zbraněmi). Ani tentokrát však šance v rukou stavovské strany dlouho nevydržely. Za nejasných okolností, možná pod vlivem událostí v Horním Rakousku, byly zřejmě ještě v létě 1620 opuštěny. Znovu tedy stavovská

armáda vydala tento klíčový bod bez boje a cesta pro hlavní bavorskou armádu Maxmiliána I. byla volná...

Po porážce českých stavů na Bílé hoře ztratilo opevnění svůj význam a bylo opuštěno.

Popis: Volarské šance představují pěchotní *reduť (A) se dvěma dělostřeleckými *bastiony (B, C). Celý objekt se dodnes velmi dobře dochoval a je v terénu perfektně viditelný. K severovýchodnímu a jihozápadnímu rohu čtvercové reduty o vnitřních roz-

měrech 20 × 20 m se připojovaly dělostřelecké bastiony, v jejichž středu jsou patrné menší prohlubně (**D**, **E**), které sloužily jako sklípky na munici. Celková délka reduty s bastiony dosahuje 80 m. Uvnitř opevnění je vidět několik dalších pravidelných prohlubní, u nichž ale není možné určit, zda souvisely s vnitřním uspořádáním objektu, nebo zda jsou pozůstatkem po pozdějších výkopech.

Obvodový příkop Volarských šancí je široký 6 m a hluboký do 2 m. Za příkopem jsou patrné relikty *valu,

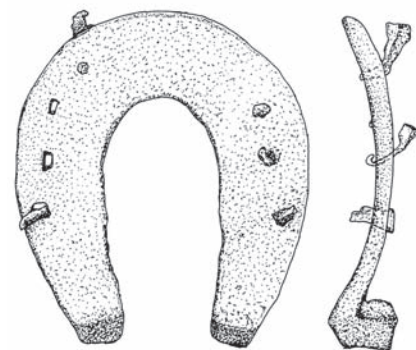
pozůstatku opevnění ze dřeva a hlíny, a za valem směrem dovnitř reduty zřejmě probíhal další mělký příkop.

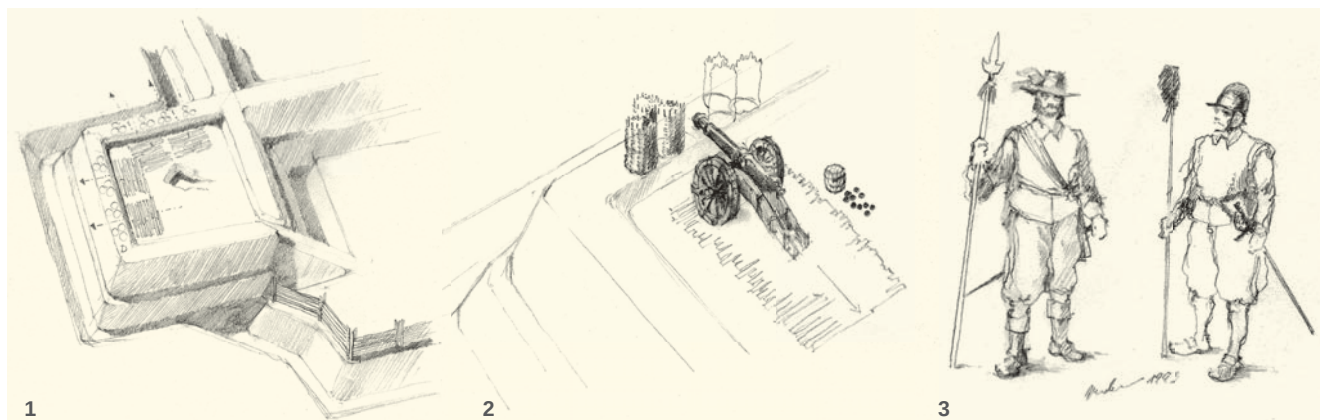
Pro výstavbu polních opevnění existovala v 17. století přesně daná pravidla, díky čemuž je možné podrobněji rekonstruovat původní podobu fortifikace i funkce jejích částí. Opevnění pěchotní reduty s vnitřní plochou v úrovni okolního terénu mívalo příkop s rovným dnem a šikmými stěnami. Za příkopem směrem dovnitř opevnění se nacházela plošina (tzv. berma) a za ní val. Horní plocha

valu (parapet) byla mírně sešikmená směrem ven a její vnitřní hrana se nacházela ve výšce opěry pro střelce, který v boji stál na vyvýšené plošině za parapetem – na tzv. banketu (též střelecké lavici; viz → Třebel). V dělostřeleckých bateriích bývala umístěna dvě až čtyři děla (v našem případě jsou vzhledem k velikosti baterií pravděpodobně spíše děla dvě). Postavení děl chránila soustava košin, válcovitých pletených košů naplněných hlínou, které stály na plošině valu. Každé dělo bylo postaveno na dřevěné podlážce, dvojnásobné délky než zbraň samotná, a obsluhovali ho čtyři muži; celé baterii velel důstojník.

Mezi dnešní silnicí (někdejší Zlatou stezkou) a severovýchodním bastionem je dochováno několik spojovacích příkopů (**F**), jejichž vnitřní hrana bývala chráněna plotem z klád. Lze je interpretovat jako součást liniové fortifikace ležení. Jihovýchodně od šancí bylo identifikováno několik dalších prohlubní, jejichž příslušnost k opevnění není jasná.

Okolí reduty netvořil v 17. století vzrostlý les, který se zde nachází dnes, nýbrž zde podle prvního vojen-

ského mapování z l. 1780–1790 rostla pouze doprovodná zeleň a rozvolněný ostrůvkovitý les. Opevnění proto muselo poskytovat dobrý rozhled.

Z prostoru Volarských šancí pochází soubor železných *artefaktů, jehož složení dokumentuje život v ležení. Doloženy jsou nejen předměty vojenského charakteru, části ochranných zbrojí, útočných zbraní, výstroje, munice a ženijních potřeb, ale i osobní věci a hospodářské vybavení. Nalezené předměty patřily jak pěchotě, tak jízdě. [ml]

Literatura: Meduna 1990; Beneš J. a kol. 1995; Kuna a kol. 2004.

Navigační bod: N 48°54'15.88", E 13°49'17.57" (severovýchodní okraj lokality).

Přístup: Z doporučeného místa parkování u rozcestníku „Volarské šance“ po vyšlapané lesní pěšině přibližně 100 m směrem na jihozápad k lokalitě.

Rizika: V zimních měsících zde bývá vydatná sněhová pokrývka.

Okolí: [1] Volary (PT), linie tzv. řopíků z doby před druhou světovou válkou: N 48°54'26.96", E 13°49'40.65" (0,6 km).

[2] Volary (PT), rozhledna Soumarský most: N 48°54'05.65", E 13°50'12.68" (1,2 km).

[3] České Žleby (PT), Radvanovický komplex Zlaté stezky (srov. →Prachatice): N 48°53'26.27", E 13°47'28.69" (2,7 km).

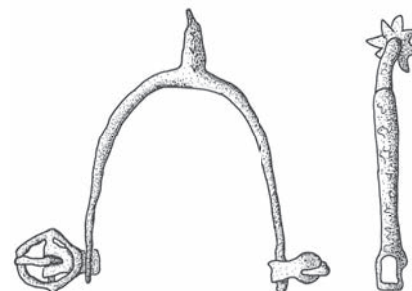
[4] České Žleby (PT), hrádek na Stožecké skále: N 48°52'24.95", E 13°49'16.91" (3,4 km).

[5] Křišťanovice u Záblatí (PT), zřícenina hradu Hus: N 48°57'25.61", E 13°55'44.61" (9,8 km).

↑ Rekonstrukce Volarských šancí. 1: Jihozápadní bastion s přílehlým spojovacím příkopem, který je doplněn o plot z klád; na parapetu naznačeno umístění koší, uprostřed baterie vyznačen sklad na munic; 2: dělo na dřevěné podlážce, chráněné soustavou koší; 3: důstojník a voják bojující ve třicetileté válce. Kresba P. Meduna.

↙ Železná podkova nalezená v prostoru Volarských šancí. Výška asi 13 cm. Podle Beneš J. a kol. 1995.

↓ Železná ostruha nalezená v prostoru Volarských šancí. Výška 118 mm. Podle Beneš J. a kol. 1995.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čísecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.